

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ถือได้ในช่วง 4 – 5 ทศวรรษที่ผ่านมาที่มีการพัฒนาทางด้านต่างๆ ไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและครัวเรือนของประเทศเปลี่ยนแปลงไป โดยสังคมมีสภาพความเป็นเมืองมากขึ้น ย่อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรในด้านต่างๆ สังเกตได้จากผลการคาดประมาณการเปลี่ยนแปลงทางประชากรที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทยปี 2543 – 2568 ที่จัดทำขึ้นโดยวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลปรากฏว่าสถานการณ์ในอนาคตโดยประมาณอีก 2 ทศวรรษข้างหน้า ประเทศไทยจะเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรศาสตร์ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ซึ่งผลการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงในลักษณะใดก็ตาม ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อระดับการพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ ในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ดังกล่าว ถือว่าเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ทางด้านอุปสงค์ (Demand Side) ซึ่งอาจส่งผลหรือก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมได้ เช่น ปัญหาการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาด้านแรงงาน ปัญหาด้านการสาธารณสุข ปัญหาความไม่เพียงพอในการให้บริการสาธารณสุขไปทั่ว เป็นต้น หากปัญหาการเพิ่มประชากรของประเทศยังคงอยู่ในระดับสูง รัฐบาลจะต้องรับภาระที่หนักเพิ่มขึ้นทุกปี ในการจัดงบประมาณเพื่อการแก้ปัญหาต่างๆ จะส่งผลกระทบต่อการกำหนดงบประมาณเพื่อพัฒนาประเทศในส่วนอื่นๆ ในระยะยาว อีกทั้งในปัจจุบันนักเศรษฐศาสตร์ประชากรกำลังมีข้อกังวล อันเนื่องมาจากประเทศมีโอกาสเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร ในลักษณะที่สังคมมีภาระพึ่งพิงหรืออัตราการพึ่งพาที่สูงขึ้น (High Dependency Ratio) หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือ ในอนาคตประเทศอาจประสบปัญหาวิกฤตผู้สูงอายุ (Old Age Crisis) หรือสังคมไทยจะกลายเป็นสังคมคนแก่ที่มีปริมาณประชากรผู้สูงอายุ (กลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป) เป็นส่วนใหญ่ ในปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นไป อีกทั้งเนื่องมาจากในอนาคตความก้าวหน้าด้านการสาธารณสุข และการจัดการด้านปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ส่งผลให้ประชากรวัยทำงาน (กลุ่มอายุ 15 – 59 ปี) มีจำนวนส่งผ่าน (Transition) หรือการเปลี่ยนแปลงจำนวนเข้าสู่กลุ่มประชากรวัยชราเพิ่มจำนวนมากขึ้น หรือผลิตภาพของแรงงานในประเทศกำลังมี

แนวโน้มที่ลดลง อันเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนของการมีส่วนร่วมในการทำงานของประชากรวัยชราที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในอนาคต

จังหวัดนครปฐม ถือได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลให้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น และจำนวนประชากรมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว โดยพิจารณาได้จากผลการฉายภาพประชากรของประเทศไทย ปี 2543 – 2558 ของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขและสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ในปี 2543 จำนวนประชากรของจังหวัดนครปฐมมีจำนวน 842,431 คน แบ่งเป็นกลุ่มประชากรวัยแรงงานจำนวน 576,508 คน กลุ่มประชากรวัยชราจำนวน 77,800 คน กลุ่มประชากรวัยเด็กจำนวน 188,123 คน และมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในปี 2558 จำนวน 922,505 คน แบ่งเป็นกลุ่มประชากรวัยแรงงานจำนวน 607,215 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2543 คิดเป็นร้อยละ 5 กลุ่มประชากรวัยชราจำนวน 131,981 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2543 คิดเป็นร้อยละ 70 และกลุ่มประชากรวัยเด็กจำนวน 131,981 คน ลดลงจากปี 2543 คิดเป็นร้อยละ 3 ท่ามกลางสถานการณ์ที่ประชากรวัยแรงงานมีส่วนร่วมในการทำงานลดลง และประชากรวัยชรามีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มขึ้น พิจารณาได้จากข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานของประชากรทั่วทั้งประเทศที่ทำการแสดงอัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานจำแนกตามโครงสร้างอายุ ปี 2548 – 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชากรวัยชรามีส่วนร่วมในการทำงานเพิ่มขึ้นจากอัตราร้อยละ 27 มาที่ร้อยละ 36 ตามลำดับ ในขณะที่ประชากรวัยทำงานมีอัตราการมีส่วนร่วมในการทำงานลดลงจากร้อยละ 75 มาที่ร้อยละ 68 ตามลำดับ หากสถานการณ์ด้านการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานยังเป็นเช่นนี้ต่อไป จังหวัดนครปฐมในอนาคตอีกไม่ถึงทศวรรษจะมีจำนวนประชากรวัยชราเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ก็จะส่งผลให้ผลิตภาพในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครปฐมโดยรวม มีโอกาสที่จะต่ำลงได้ เนื่องจากแรงงานโดยส่วนใหญ่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่วัยชรามากขึ้น หรือในอนาคตพื้นที่จังหวัดนครปฐมอาจเผชิญกับการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานจากพื้นที่จังหวัดอื่นๆ เข้าสู่จังหวัดนครปฐมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นรายได้ต่อหัวของจังหวัดนครปฐมก็มีโอกาสลดลงอย่างต่อเนื่องได้ ท่ามกลางการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของภาคอุตสาหกรรมในจังหวัด โดยจากข้อมูลจำนวนสถานประกอบกิจการและลูกจ้างจำแนกตามรายจังหวัด ของจังหวัดนครปฐมพบว่า มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2546 มีสถานประกอบการจำนวน 5,250 แห่ง และมีลูกจ้างจำนวน 173,278 คน เพิ่มขึ้นในปี 2549 มีสถานประกอบการจำนวน 6,451 แห่ง โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2546 คิดเป็นร้อยละ 22 และมีลูกจ้างจำนวน 195,870 คน โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2546 คิดเป็นร้อยละ 13 ซึ่งถือได้ว่าจังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีตัวเลขการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรมและจำนวนแรงงานเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรด้านกำลังแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครปฐม รวมถึงทำการวิเคราะห์สถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ระหว่างปี 2552 – 2558 โดยมีความสนใจมุ่งที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ค่าความโน้มเอียงส่วนเพิ่มการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประชากรในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครปฐม เพื่อประโยชน์ในการสะท้อนปัญหาในด้านกำลังแรงงานของภาคอุตสาหกรรม ที่มีแนวโน้มกำลังเผชิญกับผลิตภาพที่ลดลงจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรของจังหวัดนครปฐม

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อทำการศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรของจังหวัดนครปฐมระหว่างปี 2543 – 2558
2. เพื่อทำการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของการมีส่วนร่วมในการทำงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครปฐมระหว่าง ปี 2543 – 2558
3. เพื่อทำการวิเคราะห์ค่าความโน้มเอียงส่วนเพิ่มของการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครปฐม ปี 2543 – 2558

คำถามการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของจังหวัดนครปฐมระหว่างปี 2543 – 2558 จะมีลักษณะอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมในการทำงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครปฐมระหว่างปี 2543 – 2558 จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
3. ค่าความโน้มเอียงส่วนเพิ่มของการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครปฐม ปี 2543 – 2558 จะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ด้านประชากรศาสตร์ของจังหวัดนครปฐม โดยกำหนดตามผลของการคาดประมาณประชากรระหว่างปี 2543 – 2558 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และข้อมูลการว่างงานของประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุและเพศของจังหวัดนครปฐม ระหว่างปี 2543 – 2558 จากสำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลด้านแรงงานรายไตรมาส ที่ทำการสำรวจโดยสำนักงานสถิติจังหวัดนครปฐม และข้อมูลจากการสำรวจภาวะสังคมครัวเรือนจำแนกรายจังหวัด ของสำนักงานสถิติแห่งชาติระหว่างปี 2543 – 2552

ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบค่าที่แสดงระดับจำนวนและอัตราส่วนของประชากรวัยแรงงานและประชากรวัยชราในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครปฐม ตามการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของจังหวัดนครปฐม ระหว่างปี 2543 – 2558
2. ทำให้ทราบค่าอัตราส่วนการมีส่วนร่วมในการทำงาน และค่าตัวแบบความโน้มเอียงส่วนเพิ่มของการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของจังหวัดนครปฐม ที่จำแนกตามแรงงานในกลุ่มประชากรวัยทำงานและประชากรวัยชรา ระหว่างปี 2543 – 2558

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

สามารถใช้เป็นนำข้อมูลพื้นฐานสำหรับวิเคราะห์ปัญหาด้านแรงงานที่ความโน้มเอียงของการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงาน ที่สะท้อนปัญหาการพัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครปฐม ที่กำลังเผชิญกับสังคมของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างมากในอนาคตไม่ถึงอีกทศวรรษข้างหน้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แนวทางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ประสานความร่วมมือและให้บริการทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกับหน่วยงานในระดับจังหวัดของจังหวัดนครปฐม เช่น สำนักงานสถิติจังหวัดนครปฐม สำนักงาน

แรงงานจังหวัดนครปฐม อุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐม เป็นต้น และดำเนินการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและประชากร กับหน่วยงานทางวิชาการ เช่น วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และกลุ่มวิจัยทางสังคมศาสตร์และศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต รวมถึงนำเสนอข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวังปัญหาด้านภาวะการทำงานต่อกระทรวงแรงงานและกระทรวงอุตสาหกรรม